

nem szükséges (ha csak az különben is más okból nem vala törtéendő), mire nézve ezen mód különösen azonféle fáknaál ajánlkozik, melyek a' metszést egyáltalán nem szeretik, például diófa, nagyobb koru sárga barack'sat. — Ezen mód olly esetekben, midőn valaki már nagyobbra nőtt fákat átültetni kíván, könnyebb, 's hasonlítlanul kevesebb munkába 's költségbe kerülő, mint az eddig gyakorlatban levő földgombolyaggali átültetés, melly szinte télen, leg-erősebb fagyban, de szinte tapasztalásom szerint olly nehéz munkával, és annyi költséggel jár, hogy az átültetett fa, ha teljes sikerrelis történt a' munka, felette sokba kerül. Azt, mikép sokszor a' fáradság épen akkor hiusítatik meg, mikor az ember magát célznál lenni véli, hiszem, velem együtt mások is tapasztalták.

Az általam imitt ajánlott gyakorlatnak főelve, hogy az télben törtéjék, midőn a' növényi élet már nyugalomra tért, az el nem mulasztandó óvás pedig: hogy átültetés után a' fa gyökereire rakott föld, melly beiszapolás okáért jó nedvesre megöntöztetett, fagytól — elegendő és fris trágyávali betakarás által biztosítassék, nem csak azért, mivel a' fagy a' gyökérnek ártalmas, hanem leginkább a' végett, hogy a' fa tavaszig megüledvén, a' gyökerek körüli föld hozzájuk ragadjon, és mind kettőnek viszonyos közösülését semmi ne akadályozza; sőt inkább a' föld természetes, bizonyos mélységben télen által is tartó melege a' külső hideg befolyásától ment maradjon, és az átültetett fa gyökereiben működését minél előbb megkezdhesse. Mert a' mult télben tett észrevételem szerint van okom hinni, mi már a' priori is igen valószínű, — miképen a' gyümölcsfa termése tetemesen biztosítatik az által, ha gyökereit keményebb fagytól megőrizzük. Vannak esztendő, midőn a' tavaszi időjárás mind a' virágzásnak, mind a' gyümölcs első alakulásának, mind leggyengébb korának igen kedvező: még is fáink vagy épen nem, vagy csak meddőn virágnak. Illy különös jelenetnek, tudom, többféle okai lehetnek, főképp annak, hogy a' fa épen semmi virágot nem hoz. De már a' meddő virágzást hajlandó vagyok leginkább onnan származtatni, hogy a' fagyökerek télen, erős fagy által kisebbségű sérülést szenvedvén, 's meggyengülvén, azon erőt, melly a' gyümölcsstermő elvirágzásra szükséges, a' fa ki nem fejtheti. Azt is tudom, mikép gyakran a' legbujább hajtásu fák meddőn virágnak; de én azt állítom, hogy mit ezeknél az erő és nedv fölöslege okoz, ugyan az, és jóval gyakrabban, annak hiányából következik, mikép hasonló tünetenyek az állati termékenységben is mindennapiak. Az eszme minden esetre bővebb

próbatételt érdemel, mi annyival könnyebben történhetik, mivel mindenkinek vannak választottjai 's kedvencei gyümölcsfái között, és ezek közül egyiknek 's másiknak alját késő ősszel fris ganéjjal betakarni csekély munkába kerül, veszteség pedig mellette annyival inkább nem lehet, mivel ugyanazon trágyát tavasszal valamely más célra hasznosan fordíthatja. — Szolgálhat ezen gyakorlat a' megvényt és már erőtlenedő fák felsegítésére is, mert illy fogyásnak sokszor a' föld silányságában rejlik a' fő oka, és trágya által amúgy is segíthetni rajta, ha az be sem ásatik, hanem egy párszor a' fa elegendő szélességben felásott alja télre betakartatván, a' trágyában levő éltető erő, hólé és eső által a' vén fa gyökereire beszivárog. Havas József.

Még néhány szó

a' puszták népesítéséről.

(Vége.)

Ha tehát igaz ('s kétségkívül az), hogy az eddigelé tett népesítések olly örvendetes eredményűek, önkint is azon kérdés támad: Valljon szükséges vagy legalább hasznos-e a' puszták népesítését továbbá is célba venni? — Azok, kik ab analogia szeretnek következtetéseket vonni, egyhangulag oda nyilatkoznak, hogy minden bizonytalansággal szükségesek, és jelentékeny hasznuak lesznek az ezután teendő pusztai megszállítások is; mi azonban, kik főleg hasonló tárgyaknál a' dolognak körülményesebb megvitatását szeretjük, — segítségül hijuk ugyan az analogiát is, de más támokokat is keresünk.

Hiteles összeírás szerint 1787ben a' hazában 1305 pusztta volt. — Hány népesítetett be azóta? Hány van még ma megszállítást váró? nem tudom. — E' bizonytalanságban — statistikai adatok segíthetnek legbiztosabban. — Nem akarok ugyan párvonalt huzni hazánk 's a' külföld népessége között. — Az aránytalanság Albion, Gallia, Belgium, Würtemberg, Baden, Csehország, Lombardia és Máltához képest hazánkban igen nagy. De ez természetes. Amazok hatalmas gyáripart, gazdag kereskedést és felette okszerű gazdálkodást üznek. Illy szemrehányások ránk nem illenek. Ennél fogva minden párvonalozás még most az arithmetique politique terhére elkövetett kaczérvadás volna; mellőzzük tehát ezt, 's vegyük szemügyre egyes megyéink népességét: Biharban 2175, Bácsban 2682, Torontálban 2425, Békesben 2354, Csongrádban 2064 lélek él egy □m. földön, holott Sárosban, Sopronban, Abaujban, Esztergamban, Győrben 'stb. 3 ezernél több jut egy □ mérföldre. A' két felekezet közötti különbséget ugy

hiszem kiki tudja. — Elég egyszer Abaujba, és egyszer Csongrádba menni, hogy a' különbséget lássuk. Ha tekintetbe vesszük továbbá azon roppant téreket, miket a' Tisza, Maros, Körös, 'stb. majd rendszeren évenként vízzel bejárnak, ha megfontoljuk, mikint ezen vízjárta térek pár száz □ mérföldet tesznek, mihez az előbbutóbb csak szabályozandó Tisza tekervényeiből is szép darab föld járuland; 's ide számítandók azon terjedelmes sivatagok is, miken a' futóhomok úzi garázda uraságát; úgy hiszem e' két adat is eléggé mutatja a' magyaralföld lakosságának csekélységét, 's e' körülményben rejlik oka a' roppant számu marhatartásnak; mert ember, ki a' pusztát művelné, nincs; a' földhözérhetés tehát jutányos, füvet jót és buján terem, tehát szarvas, és gypjas nyájt terel rá az alföldi gazda.

Annyi igaz, hogy vannak 's nem kevés számmal gazdák az alföldön, kiknek egyenként 50 — 60 darab rideg szarvasmarhájuk; 40 — 50 darab méneslovak, — 's 800 — 1000 darab birkájok van; bir pedig 3 's legfőlebb 4 sessió földet, miután legjobb esetben is 60 — 100 hold volna legelői járuléka. — Ezen ugyan meg nem él ama tömérdek jószág, mert a' közlegelő kissé mégis csak kopár; de annyival tágasabb, 's ez orvosolja a' bajt. — A' fenebb említett népességi aránytalansághoz tegyük hozzá azt, miként ezen aránytalanul kevés nép is egyes nagy tömegekben él, teng, és tesped együtt. — Alig találni 8 — 10 ezer főnyi lakoságnál kevesebbet bíró helyeket, midőn ellenben a' 20 — 30 ezerrel bíró városok is épen nem ritkák. E' szerint mint igen természetes, tanyás gazdaság van folyamatban, 's a' tanyák nagy része 1 — 2 sőt 3 mérföldnyire is van a' várostól. Nem akarom megemlíteni azon idővesztegetést, mellyel az illetén gazdálkodás jár, — csak a' nyári munka idején szükséges kezek hiányát kívánom érinteni. — Drága pénzért sem lehet embert kapni, 's nagyobb munkákra más megyei lakosokat kell szerződtetni. —

E' népességi aránytalanság okozza a' napi munkások, valamint a' szerződtetett szegődvényes cselédségnek is hallatlan magas bérét; — hiteles adatok következtében merem állítani, hogy egy béres szolgát Abaujban, vagy Szathmárban, mindennemű járulékait felszámítva, lehet 180 vfrtal évenként szerződtetni — Csongrádmegyében arányos árostitással 210 — 320 vforintra megy fel egynek évi bére. — Tudok esetet, mellyben ideiglenesen a' nyári munkákra 7 hónapra fogadott ugynevezett betyároknak bére fejenként ez időre husz vfrt 8 pos.mérő kétszeres buza, — 8 p.m. árpa, 3 pár bocskor, 64 kenyér — 64 icze kása — 16 font só, és 48 font szalon-

nára rugott. Hosszas alkuknak itt helye nincs, — mert emberben nagy a' szükség, 's ők ezt igen is jól tudják. Kaszálásnál az 50 kros napszám szerencse, — 1 vfrt kivált junius és juliusban közönséges. Félek érinteni az alföldi tömeges együtt lakás (ezen isten tudja mi csillagzat befolyása által alakult, bizonyszerencsésnek nem nevezhető institúció) okozta élet morális oldalát. — Ez uttal elvonom tőle az ecsetet; ha kívántatni fog, előveendő.

E' szakadozott, össze nem függő vázlatból is lehet némi következtetést vonni; ha ugyan is tekintetbe vesszük azon szép kinézéseket; mik okszerűn vitt népesítésekkel kivihetők, millyen például csinos falvak építése, ezekben az iskolai rend behozása — a' királyi haszonvételek potencirozható jövedelmeztetése, — munkás kezek szaporítása, az eddigelé vagy nem, vagy kevés sikerrel művelt földek kellő ellátására, parlagon hevert telkeknek a' megszállítandók részére leendő kiosztása által új bevételi forrásoknak megnyitása, kalmárnövények termesztése 'sat. kisértetbe kell jönni, miért hogy ez üdvös esz-közt sokan eddig olly lélektelenül elhanyagolák. — Kinek tehát nincs kedve magát mystificálni, ki hasznot, 's kárt nem akar paralyzálni, minden rendkívüli lelkierőködés nélkül is látni fogja, hogy az alföldön ('s mikor népesítésről szöllum folyvást, 's mindég csak ezt értjük) nagy a' kézhiány, oda tehát ember kell; — mert ama 100 kertészség, mi itt ott állítatott, koránsem segít a' bajon. — Czindery László, 's hg Hohenlohe a' mult évben hoztak külföldi gyarmatokat, — bizonyára nem kápra-képek, hanem alapos számítás folytában. A' birtokosztályt, és jog-sérelmet e' helyen szándokosan mellőzöm; magány birományuak itt csak informatiót, de feltolást nem keresvén; 's aztán különben is Bezerédj ur e' fonák sophismát eléggé megszéllőzteté. E' kint tehát úgy hiszem a' következtetés ujra a' népesítés mellett szöll; — kisértsük meg tehát a' 3ik kérdés megoldását; — jelesül valljon mik volnának azon feltételek, mellyek mellett a' megszállításokat tenni leg-czélszerűbb lenne? E' kérdés megoldásától azonban szerényen vissza vonom magamat, — 's következő kérdéseket, mint részleteit a' népesítés alkalmazási egészének, bátorkodom kijelölni, 's dologértök általi megfajlásért esedezni:

Magánybirományu pusztán a) A' népesítést mi alakban kellene megkezdeni, valljon terjedelmesebb dohánykertészségek alakítása által-e, minők például az alföldiek? — vagy b) jó volna talán zsellérfalut készíteni, 's ez esetben mik lehetnének az alapszabályok, mi a telekmaximum, és minimum? vagy c) tán nem volna-e jó jobbágyfalvakat al-

kolni — 's mi fegyekkel? — természetesen a' legmaradandóbb hasznortartva szem előtt, 's kerülve minden szélsőségeket, ne hogy gyarmataink akár elszegényedvén folyvást relaxandákkal bajlodjunk, vagy épen úgy járjunk hogy (mint a' Sáros-Patakon kész házakba költözött, egypár ökörrrel 'sat. ellátott külföldi népszállítványok, eltékozolván mindenüket) aztán elszökjenek.

Jobb ágybirományu földön d) nem volna-e hasznos a' zsellérek legelői járandóságát egy tagban kiszakítani, 's azt szabad használatukra bizni? e) Minthogy az alföldi roppant közlegelőkből egy telek után 22 holdnál több is telik, e' fölösleget nem volna-e méltán hasznos új telepítésekre használni, miután ez épen nem megvetendő. Akár hány város levén a' térségen, hol e' felesleg pár ezer holdacska kiütend. E' földeket Farkas ur csikornya földeknek nevezi. f) Általában miként kellene a' faluk belső szerkezetét elrendelni, — mik volnának a' megszállandóknak szükségkép engedtetni kellő javak? mik a' terhek? robot, kilenczed, pénz, szakmány vagy mi? — 'S elvégre g) tanácsos volna-e

külföldről 's például épen Würtembergből (németország ezen kies kertjéből vagy Bádénból — hozni telepeket, vagy rajaikat venni alföldi nagy tömegeinknek, vagy a' felső vidékről költöztetni le szállítványokat, vagy, mint Kossuth ur is ajánlá, a' moldvai és bukovinai magyar szakadékok átengedését kieszközölni? — Tekintetbe vevén itt a' leggyöngédebb aggodalmat igénylő nemzetiséget, 's tán helyet engedve az önérdek követeléseinek annyiban, a' mennyiben értelmesebb telepek megszállása által egyesek, da a' nemzet is kétség kívül — nyernek.

E' kérdések azok közé tartoznak, miket Kossuth ur az ügyesen vitt népésítés alatt ért a' PH. 184ik számában; én azoknak fontosságát ismerem, — ismerem a' népesítés ellen támasztott elöitéteket, 's egyuttal az alkalmazás taktikájában járatlanságát is a' nagyobb résznek. De mindkettőnek helyes fogalmazás és véleményezés elejét veheti. Tegyük ezt, 's bizonyára nem vétendünk a' szerénység ellen. Fóthon octob. 24én 1842.

Ploetz Adolf,
a' m. gazd. Egyesület r. tagja.

Középponti egyesületi munkálódások.

Jelentés

a' német gazdáknak f. é. september havában Stuttgárton tartott üléséről.

(Vége.)

Egyébiránt a' gyűléseken kívül is gondoskodott a' württembergi kormány, hogy a' gyülekezeti minél több szellemi, gazdasági, és testi élvezetben részesüljön. Először közös kirándulások tétettek a' hohenheimi intézetbe és példánygazdaságba, hol azonban a' kevés óra, melly a' közös ebéden fölül a' megvizsgálásra fennmaradt, csak arra szolgált, hogy az ott gazdák kiképzésére felhalmozott eszközök tömegét bámuljuk, 's még nagyobb tiszteletre ragadtassunk azon ország iránt, melly csekély terjedelme daczára olly gazdaképző intézetet hozott létre, minővel Európában jelenleg egy ország sem bír, 's mellyből a' külföldnek most élő legjelesebb gazdái kikerültek. Nevelé érdekét a' hohenheimi kirándulásnak az ottani gazdasági eszközgyár, melly az intézet felügyelése alatt nemcsak egész Württembergát látja el a' legcélszerűbb eszközökkel, hanem azon fölül még a' külföldnek is eleget szolgáltat.

A' másik igen érdekes kirándulás volt a' weili,

scharrhoiseni és kishoheimi királyi ménesekbe, hol olly mennyiségét találtuk a' legjelesebb eredeti, 's helyben nevelt arabs lovaknak, hogy méltán kételkedünk, vajjon van-e Európában akár magános lókedvelő, akár országos intézet, hol e' nemes állat illy számmal, 's illy czélszerű elintézással tartatnék, vagy neveltetnék. — Bevezettetünk egyébiránt az országos ménesbe is, 's nem tudtuk, vajjon örüljünk, vagy szomorkodjunk-e rajta, midőn azt nagyobb részt magyarországi ménesből összeállítva találtuk, olyanokból, minőket hazánkban egyeseknél is már ritkán, országos ménesekben pedig aligha találhatunk, vagy legalább, ha vannak is, azoknak honi alkalmazására a' köznéplótenyésztésének előmozdítása körül nem számolhatunk.

Érdekes vala továbbá a' gyülekezetre nézve a' nagyszerű terménykiállítás, hol minden a' legnagyobb tökéletességben, 's a' legcsinosabb renddel vala felhalmozva, mit csak a' virágzó Württemberg elállítani képes. Szőlő, gyümölcs, gabona, olaj, hüvelyes, gyökös és festő növények, gyapju, selyem, méz, gazdasági eszközök és minták, 's mindazon gyártmányok, mellyekhez a' nyers terményt a' mezzei gazdaság nyújtja. A' gyapjuk között dísz és becsületet árasztólag vala honi gyapjaink 27 példánya sorolva, melly nemcsak közfigyelmet és mélt-